

ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΛΑΧΟΣ

Ο «Μύθος» της Δημοκρατίας  
και το πολύτροπον της βίας



Βασίλης Βλάχος

*Ο «Μύθος» της Δημοκρατίας και το πολύτροπον της βίας*

Κείμενο: Βασίλης Βλάχος

Σελιδοποίηση, σχεδιασμός εξωφύλλου, εκτύπωση: Εκδόσεις Ζήτη • [www.ziti.gr](http://www.ziti.gr)

© 2024 Βασίλης Βλάχος

ISBN: 978-960-456-619-8

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση με οποιονδήποτε τρόπο μέρους ή όλου του παρόντος βιβλίου, χωρίς την προηγούμενη έγγραφη άδεια του συγγραφέα.

## Προίμιο

**Ε**νίοτε το αποδεικτέο δε χρήζει αποδείξεως, διότι η αποδεικτέα θέση ταυτίζεται με το αυτονόητο. Ενδέχεται όμως κάτι να φαίνεται ως αυτονόητο και να μην είναι. Εάν ισχύει το πρώτο, και, εν γνώσει του, ο άνθρωπος αναλίσκεται στο αυτονόητο, τότε ο άνθρωπος, ιδία βουλήσει, άγεται στην αυταρέσκεια και ματαιοδοξία του. Εάν όμως, ό,τι πράττει, το κάνει από άγνοια ή αμφιβολία, τότε είναι πιθανόν να προκύψει και κάτι θετικό για τον κόσμο της γνώσης.

Εν προκειμένω τίθεται το ερώτημα: το δημοκρατικό ήθος μπορεί να συνυπάρξει με την όποια μορφή βίας;

Η απάντηση φαίνεται αυτονόητη και είναι ασφαλώς αρνητική. Διότι η Δημοκρατία για να λειτουργήσει προϋποθέτει το ενάρετο ήθος, κάτι που είναι «εξόχως» δύσκολο, εφόσον προσκρούει στις όποιες ανθρώπινες αδυναμίες.

Όμως, τότε, πώς είναι δυνατόν πάντες ειδήμονες και μη να κόπτονται για τη βίωση της Δημοκρατίας και το ενάρετο ήθος, ενώ ταυτόχρονα η κάθε μορφή βίας οργιάζει.

Εφόσον λοιπόν φαίνεται το ένα να αποκλείει το άλλο ή η ουσιαστική Δημοκρατία απουσιάζει ή η βία αποτελεί ψευδαίσθηση. Ασφαλώς το δεύτερο δεν ισχύει, διότι η εμπειρία πιστοποιεί επί καθημερινής βάσεως, την ύπαρξη της οδυνηρής βίας.

Μήπως όμως ο ενάρετος βίος κυριαρχεί στην ανθρώπινη φαντασία και ως βίωμα αποτελεί μακρινό όραμα;

Η άποψη αυτή φαίνεται να κερδίζει έδαφος, για τον απλούστατο λόγο ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί ταυτόχρονα και την εγωπάθειά του να ικανοποιεί μέσω ενός ξέφρενου καταναλωτισμού και τη βία μετά βδελυγμίας να αποστρέφεται, διότι ο καταναλωτικός οίστρος του δεν μπορεί παρά να συμπορεύεται με τη βία και την αδικία.

Μήπως, λοιπόν, η όποια δημοκρατία που έχει ως βασική προϋπόθεση

την πίστη στο ενάρετο ήθος και την κοινωνική δικαιοσύνη υφίσταται και λειτουργεί κατ' επίφαση;

Μολονότι η απάντηση είναι αυτονόητη, εξεταστέον: γιατί ο άνθρωπος πιο εύκολα συντάσσεται με τη βία παρά με την εντιμότητα και τη Δημοκρατία. Όποια κι αν είναι η απάντηση, εκ πρώτης όψεως, φαίνεται να είναι παράδοξο που ο άνθρωπος αποστρέφεται το δρόμο της αρετής, συχνά μετά λόγου γνώσεως, και επιλέγει το δρόμο της κακίας.

# Περιεχόμενα

## Α' ΜΕΡΟΣ

Κεφ. 1ο	
Η συνύπαρξη βίας-Δημοκρατίας .....	9
Κεφ. 2ο	
Η αυτοκρατορική βία και ο έννομος βίος .....	18
Κεφ. 3ο	
Το δίκαιο το ισχυρό .....	24
Κεφ. 4ο	
Η Αθηναϊκή Δημοκρατία του 5ου π.Χ. αι. ....	31

## Β' ΜΕΡΟΣ

Κεφ. 1ο	
Η αστική Δημοκρατία και οι αδυναμίες της .....	41
Κεφ. 2ο	
Το επαναστατικό δίκαιο και η πραγματικότητα .....	51
Κεφ. 3ο	
Ο μεταρρυθμιστικός ζήλος και ο εκσυγχρονισμός .....	58
Κεφ. 4ο	
Η πτώση της Αθηναϊκής Δημοκρατίας και η κατ' επίφαση λειτουργία της στο σύγχρονο κόσμο .....	64

## Γ' ΜΕΡΟΣ

Κεφ. 1ο	
Η βία: οικογενειακή, σχολική, κοινωνική .....	75

Κεφ. 2ο

**Ο διαχρονικός χαρακτήρας της βίας** ..... 79

Κεφ. 3ο

**Η θρησκευτική και η θεσμική βία** ..... 83

#### Δ' ΜΕΡΟΣ

**Ανακεφαλαίωση** ..... 95

**ΕΠΙΛΟΓΟΣ** ..... 103

**A' Μέρος**

## Η συνύπαρξη βίας-Δημοκρατίας

**Β**ία και Δημοκρατία, δύο έννοιες σαφώς αντίθετες και αλληλοαναιρούμενες, τουλάχιστον φαινομενικά, που όμως ουσιαστικά συνυπάρχουν και ταλανίζουν τον πολίτη, ανέκαθεν, χωρίς να αμφισβητείται το θεσμικό τους κύρος ποτέ, διότι έχουν τη δυνατότητα να κολακεύουν τις ανθρώπινες αδυναμίες και να υπόσχονται τα μέγιστα, αλλά συνήθως τα ανέφικτα.

Παρά το όποιο αντιθετικό τους πρόσημο, συνήθως, η μια εναγκαλιζεται την άλλη, συναγελάζονται και επιφυλάσσουν για τον πολίτη, κατά το πλείστον, δυσάρεστες εκπλήξεις. Αναμφίβολα οι Δημοκρατίες, παρά τα όποια οράματά τους, για Κοινωνική Δικαιοσύνη και πανανθρώπινη ευδαιμονία, και οι πιο προβεβλημένες ανά τον κόσμο, λειτουργούν, κατ' επίφαση, και αναπνέουν και θωρακίζονται με τη δύναμη των όπλων.

Ουσιαστική Δημοκρατία ουδαμού υφίσταται αλλά ούτε και ποτέ υφίστατο. Όπως και να έχει, ένας νόμος είτε έχει ηθική βάση είτε όχι, επειδή η τήρησή του είναι υποχρεωτική για τον πολίτη, πολύ δύσκολα αποχρωματίζεται από το στοιχείο της βίας. Άρα η έννομη βία αποτελεί το κύριο γνώρισμα και των πιο, ανά τον κόσμο, εξελιγμένων Δημοκρατιών. Όπως Η.Π.Α., Καναδάς, Ε. Ευρώπη, Ενωμένο Βασίλειο, Αυστραλία.

Θα μπορούσε κάποιος, ανεπιφυλάκτως, να αποδεχτεί την έννομη βία και να συνταχθεί υπέρ αυτής. Εφόσον όμως οι «επιφανείς» πολίτες, και κυρίως όσοι διαθέτουν οικονομική ισχύ, κατά κανόνα, εκφεύγουν των συνεπειών του νόμου για την κάθε παραβατικότητά τους, εκ των πραγμάτων αυτό δεν είναι εφικτό.

Άρα, η έννομη βία, ως καθολικός γνώμονας συμπεριφοράς, προσκρούει στην αλαζονεία των εκάστοτε ισχυρών.

Η συγκαλυμμένη, λοιπόν, βία είναι ο θεμέλιος λίθος για μια ανεπαρκή και καχεκτική δημοκρατία.

Ωστόσο η πολύμορφη και πανταχού παρούσα βία, δύναται να αμύνεται «άφ' έαυτῆς», προτάσσοντας: την ισχύ, το δόλο, την υποκρισία, την αυτο-



δικία, χωρίς ποτέ κανείς να τη μέμφεται γι' αυτό, πολύ περισσότερο, όταν «δολίως» επικαλείται και «αξιοποιεί» τη συνδρομή της Δημοκρατίας. Για παράδειγμα η βία δεν εκδηλώνεται και δεν εξαπλώνεται μόνο στα ανελεύθερα καθεστώτα αλλά θάλλει και «θαυματοουργεί» υπό τη σκέπη της ούτως ή άλλως «νοσούσης» Δημοκρατίας· όπως για παράδειγμα, υπήρξε η δημοκρατία της Βαϊμάρης (1933). Αυτή, λοιπόν, η κατ' εξοχήν, ανάπηρη Σοσιαλδημοκρατία, απετέλεσε το εφελτήριο για την αναρρίχηση του Αδ. Χίτλερ στο αξίωμα της αρχικαγκελαρίας και ήταν η προπομπός για το όργιο της απάνθρωπης βίας.

Εξάλλου τα όποια κακοποιά στοιχεία, όσο και αν είναι θύματα γονιδιακών προδιαθέσεων, δεν παύουν να εκκολάπτονται και να ευδοκιμούν εντός της οργανωμένης και έννομης κοινωνίας ελλείψει ανάλογης αγωγής ή και από αδυναμία, σε κάθε περίπτωση, να διακρίνουν το «καλό» από το «κακό», συνηγορούσης σ' αυτό και της Σωκρατικής ρήσης: «οὐδείς ἐκών κακός», όπερ σημαίνει: «κανένας δεν είναι με τη θέλησή του κακός».

Παρ' όλα αυτά η πρόκληση εσκεμμένης βλάβης, του ατόμου προς τους άλλους ή και το αντίθετο, δεν αποκλείεται. Διότι όσο κι αν το άτομο, μπορεί να ξεχωρίζει το «καλό» από το «κακό», παρασύρεται από τα πάθη του προς ίδιον όφελος.

Ακόμη και ο πιο τέλειος ηθικά άνθρωπος υπόκειται σε πλάνες, είτε το συνειδητοποιεί είτε όχι, διότι η γνώση του είναι οριακή και ποτέ απόλυτη. Πολύ περισσότερο στοιχίζουν στον άνθρωπο οι τραγικές του πλάνες. Να νομίζει δηλαδή πως βρίσκεται στο σωστό δρόμο, ενώ οι άλλοι γνωρίζουν ότι «εθελοτυφλεί».

Εν πάση περιπτώσει το άτομο, συχνά, είναι θύμα των ηθικών του ατελειών, ακόμη δε και η προσπάθειά του να ανανήψει δε στέφεται πάντα από επιτυχία, είτε γιατί δε διαθέτει την απαιτούμενη βούληση, είτε γιατί το περιβάλλον του δε διαδραματίζει τον ανάλογο θετικό ρόλο. Ούτε όμως και η Δημοκρατία, όπως κι αν λειτουργεί, μπορεί, με ηθική επάρκεια, να στηρίξει ένα άτομο.

Η βία όμως δεν ασκείται μόνο από άτομο σε άτομο, αλλά και μεταξύ ομάδων και των όποιων δομών και οργανωμένων συνόλων. Διότι η αίσθηση της υπεροχής σχεδόν οπλίζει πάντα το χέρι της.

Το κακό εκτείνεται και στο φυσικό περιβάλλον. Θα αποτελούσε εύρημα τύχης, εάν υπήρχε θύλακας φυσικής ομορφιάς που δεν έχει καταπατηθεί ή

ληλατηθεί από τη βάνουση ανθρώπινη παρουσία. Επειδή όμως το κάθε περιβάλλον είναι και μια κοιτίδα πολιτισμού, ο άνθρωπος, γενικότερα, καταρρακώνοντας τις δομές και την ταυτότητά του, δείχνει να ασεβεί και προς τον ίδιο τον εαυτό του.

Έτσι το ίδιο το φυσικό περιβάλλον, βιαζόμενο και υποβαθμιζόμενο, κυρίως, από την ανθρώπινη πλεονεξία, ενεργοποιεί τους όποιους μηχανισμούς αυτοάμυνας, αν όχι εκδίκησης. Ως άμεσο αποτέλεσμα προκύπτουν οι πυρκαγιές και τα πλημμυρικά φαινόμενα με τους θεσμοθετημένους πολιτικούς και κοινωνικούς φορείς να ορνούνται, στην κυριολεξία, για την επερχόμενη κλιματική αλλαγή.

Όσο ο άνθρωπος θα αποφεύγει να αναπτύξει μια λογική και εξισορροπημένη σχέση με το περιβάλλον, τόσο ο ίδιος θα επιβαρύνεται με το ανάλογο τίμημα της αφροσύνης του.

Ο σεβασμός προς το περιβάλλον, όταν υλοποιείται και δεν περιορίζεται σε φραστικές προτροπές, αποτελεί μια από τις ισχυρότερες συνιστώσες για τον εκδημοκρατισμό της ανθρώπινης συνείδησης. Επομένως η παραδοχή από μόνη της, όσο κι αν έχει καθολικό χαρακτήρα, ότι το περιβάλλον δεν αντέχει σε περαιτέρω βιασμό και κακοποίηση, εκ των πραγμάτων, κρίνεται ανεπαρκής, όταν ο άνθρωπος παρασυρμένος από την εγωπάθειά του και τον ίλιγγο της κερδοφορίας, αποφεύγει να κατανοήσει την οργανική σχέση με το περιβάλλον του και να συστρατευθεί στον κοινό αγώνα για τη σωτηρία του.

Αλλά και η ίδια η πολιτεία, ενώ «βοά» για τις συνέπειες μιας επερχόμενης κλιματικής αλλαγής, δε φαίνεται να συνδράμει αποφασιστικά τον πολίτη για την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής του συνείδησης σε θέματα καθημερινότητας όπως είναι: ο πολλαπλασιασμός των σκουπιδότοπων, η καταστροφή των βιότοπων από την υπερεκμετάλλευση, η επιβάρυνση της ατμόσφαιρας από την καύση των υδρογονανθράκων.

Αν και κατά την προσωπική μου άποψη, επειδή ο λιγνίτης αποτελεί μέρος του εθνικού μας πλούτου, θα έπρεπε η παραγωγή ρεύματος από την καύση του, παρά την όποια ατμοσφαιρική επιβάρυνση, να συνεχιστεί και στο μέλλον, όπως συνέβη και με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, προς ανακούφιση της οικονομίας. Διότι, η μεταφορά, η εγκατάσταση, η λειτουργία των γεννητριών και ιδιαίτερα, η συντήρησή τους στηρίζεται αποκλειστικά στην εισαγόμενη τεχνολογία και δε γνωρίζω εάν και κατά πόσο επιδοτείται από το

κοινό Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης, οπότε το πρόγραμμα φθηνής παραγωγής ενέργειας να αποβαίνει και αρκετά κοστοβόρο. Ασφαλώς το πρόγραμμα αυτό πιστεύω ότι είναι κοστολογημένο και το γνωρίζουν οι απολύτως αρμόδιοι επ' αυτού. Ωστόσο, πρόκειται, θεωρώ, για μια βίαιη προσαρμογή στα ευρωπαϊκά δεδομένα, παρακάμπτοντας τη λαϊκή βούληση και τις όποιες δημοκρατικές διαδικασίες.

Αναντίρρητα, δεν είναι δυνατόν, ο εθνικός πλούτος μιας χώρας, όπως είναι τα λιγνιτικά κοιτάσματα, να τίθενται εις ήσσονα μοίρα, παρά την όποια υπερχρέωσή της, εν ονόματι μιας ενέργειας, αβέβαιων επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον.

Είναι δε χαρακτηριστική η παραμόρφωση του φυσικού περιβάλλοντος από τις διάσπαρτες ανεμογεννήτριες στις γραφικές και «σιωπηλές» κορυφογραμμές των πιο επιβλητικών ορεινών όγκων, αδιακρίτως του όποιου ενεργειακού αποτελέσματος, εφόσον το όλο θέαμα προσβάλλει την αισθητική της συνείδησης και τραυματίζει ανεπανόρθωτα την ταυτότητα του φυσικού τοπίου.

Όταν, λοιπόν, εν ονόματι του ενεργειακού μέλλοντος της χώρας και της όποιας περιστολής των ενεργειακών δαπανών, προσβάλλεται η στοιχειώδης αισθητική, το περιβάλλον είναι υπό διωγμόν και η αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπου μ' αυτό καταστρατηγείται, με τη βία να περισσεύει και τη Δημοκρατία να «αργοσαλεύει» στην Εντατική.

Ασφαλώς θα αντέλεγε κάποιος, ότι πρωτίστως ενδιαφέρουν τα οικονομικά μεγέθη μιας χώρας παρά το αισθητικό αποτέλεσμα μιας «υπεύθυνης» ενεργειακής πολιτικής. Όμως όσο και αν η άποψη αυτή φαίνεται να δικαιώνεται θα αντέτεινε κάποιος και μάλιστα πολύ εύλογα, ότι το ποσοτικά μεγέθη, όσο κι αν εντυπωσιάζουν, ποτέ δεν πρέπει να αποτελούν μονόδρομο και να ακυρώνουν τα ποιοτικά.

Θα ήταν, ασφαλώς, παράδοξο τις σχέσεις του ανθρώπου με το περιβάλλον να τις χαρακτήριζε το ποιοτικό στοιχείο, εφόσον αυτό, ως πηγή πλούτου, είναι στοχοποιημένο για να ικανοποιεί την μονομανία του ανθρώπου για την όποια υπερεκμετάλλευση.

Εξάλλου, σήμερα, οι ανθρώπινες δραστηριότητες χαρακτηρίζονται ή από την έλλειψη ή από την υπερβολή. Διότι ο άνθρωπος, εν τη απληστία του, αγνοεί την έννοια του μέτρου.

Αυτή η άγνοια του μέτρου έχει ως αποτέλεσμα και ο 21ος αιώνας να

στιγματίζεται έντονα από το στοιχείο της βίας με τη Δημοκρατία να ασθμαίνει και να ψυχορραγεί.

Έτσι λόγω ήθους και των αντικειμενικών συνθηκών διαβίωσης, το βιωματικό στοιχείο της αξιοπρέπειας περιορίζεται σε ελάχιστους, άσχετα εάν άμεσα, το ένα επηρεάζει το άλλο.

Η Δημοκρατία όμως, ως στηριζόμενη στη δύναμη των πολλών, διακηρύσσει με εύλογη υπερηφάνεια, ανά τους αιώνες, ότι είναι το ιδανικότερο πολίτευμα. Αυτό όμως δεν αληθεύει, παρά το γεγονός ότι η βίωση της Δημοκρατίας διαφέρει ποιοτικά από οργανωμένο σύνολο σε σύνολο· όπερ σημαίνει ότι και η Δημοκρατία υπόκειται σε σημαντικές διαβαθμίσεις και προς το καλύτερο και προς το χειρότερο. Το σοβαρότερο όμως μειονέκτημά της είναι ότι η δύναμη των πολλών συχνά παραμένει αναξιοποίητη και αδρανής. Διότι η ψήφος του πολίτη, ενώ είναι ισοδύναμη και ισότιμη ως προς το εκλογικό της αποτέλεσμα, δεν αντανακλά σε ανάλογο βαθμό την ικανότητα και συμμετοχή του πολίτη στις διαμορφούμενες εξελίξεις.

Ούτως η Δημοκρατία, ως πολίτευμα, παρά το όποιο λαϊκό της έρεισμα, διακρίνεται από πολλές επισφάλειες και δεν μπορεί να λειτουργήσει ακωλύτως για την ευημερία όλων των πολιτών.

Αυτό κυρίως συμβαίνει, διότι στο πολίτευμα αυτό, εναποθέτουν τη σφραγίδα τους και επιβάλλουν το στίγμα, κυρίως όσοι διαθέτουν οικονομική ισχύ και κοινωνική προβολή.

Εξάλλου, συνήθως στην όποια εκλογική αναμέτρηση, για την ανάδειξη των εκπροσώπων της, δεν επικρατούν οι ικανοί αλλά οι διαθέτοντες οικονομική υπεροχή.

Ακόμη η έννομη βία, όσο κι αν είναι θεμιτή, στα πλαίσια μιας Δημοκρατίας, συνήθως από άγνοια ή από υπερβάλλοντα ζήλο των οργάνων της εκτελεστικής εξουσίας, εκτρέπεται σε αποφάσεις και πράξεις εις βάρος του πολίτη.

Οι απόψεις αυτές όσο κι αν κινούνται στα όρια του αυτονόητου, όταν χαρακτηρίζουν τον τρόπο σκέψης ενός ευρύτερου λαϊκού φάσματος, φρενάρουν σε αξιόλογο βαθμό την ορμή των όποιων δημαγωγών.

Ταυτόχρονα είναι γεγονός ότι ο κραταιός πολίτης, ως έχων και κατέχων, δε βρίσκεται στην ανάγκη να παρανομήσει, αλλά κι αν παρανομήσει, έχει στη διάθεσή του ένα πλήθος ένδικων και μη μέσων να υπερασπίσει αποτελεσματικά τον εαυτό του, αξιοποιώντας ακόμη και τις ασάφειες ή ελαστικό-

τητα ενός νόμου για μια ήπια μεταχείριση. Ενώ για τον πένητα, ενδεή και αφανή πολίτη, ακόμη και για τις μικροπαραβάσεις του, ελοχεύει η έννομη βία για να τον ανακαλέσει στην τάξη και να τον συνετίσει «ευπρεπώς».

Συνεπώς και το πιο αμερόληπτο Δημοκρατικό πολίτευμα μετέρχεται την έννομη βία, όχι σπάνια «κατά το δοκούν» και δεν είναι σε θέση να αποδώσει δικαιοσύνη και να παράσχει προστασία και στον ισχυρό και τον ανίσχυρο, παρά τις περί αντιθέτου εξαγγελίες για ίση μεταχείριση όλων των πολιτών.

Η δημοκρατία λοιπόν «πάσχει» ένδοθεν και αντιμετωπίζει πολλούς εχθρούς με πρώτο και κύριο τον ίδιο τον εαυτό της, διότι αδυνατεί να αντεπεξέλθει στις όποιες επαγγελίες της για καθολική ευημερία. Ενώ η βία, με ή χωρίς προσωπείο, ελίσσεται αναλόγως και το μοναδικό της μέλημα είναι η αποτελεσματική αντιμετώπιση της «δυσμαχώτερης» και πιο οργανωμένης βίας.

Σε ό,τι αφορά δε την εξωτερική πολιτική των κρατών και των ευρύτερων συμμαχιών, η ωμή και η απροκάλυπτη βία, συχνά, επικαλείται τη διεθνή νομιμότητα για να διασφαλίσει την έξωθεν καλή μαρτυρία και αποτελεί τακτική των υπερδυνάμεων που διατείνονται με θρασύτητα ότι είναι οι θεμελιωτές των αρχών του Δικαίου και του πανανθρώπινου πολιτισμού. Συχνά ακόμη η βία προσποιείται και προτάσσει ακόμα και το συμβιβασμό και την υποχώρηση έναντι των αντιπάλων της, έως ότου οι συνθήκες επιτρέψουν την ανάληψη νέων πρωτοβουλιών για την οριστική επικράτησή της. Έχει δε «τό προνόμιο» να διεισδύει σε κάθε χώρο, ανεξαρτήτως πολιτικού καθεστώτος και οργάνωσης κοινωνικών δομών. Διότι σε καμιά περίπτωση, όσο κι αν το δημοκρατικό εκτόπισμα είναι ισχυρό και συμπαγές, δεν μπορεί να αποκλείσει τη διείσδυση και την εξάπλωσή της, διότι η ροπή προς τη βία έχει ενστικτώδη προέλευση, ενώ οι πολέμοί της δρύνε εν ειρήνη και με πολλές αναστολές.

Ένα δείγμα πολύμορφης βίας αποτελεί η επεκτατική πολιτική του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου του Β΄, προτού επικρατήσει στα πολιτικά πράγματα της Νοτίου Ελλάδος, όπερ όμως και εγένετο μετά τη μάχη της Χαιρώνειας κατά το 338 π.Χ., χωρίς όμως αυτό να σημαίνει πως η εμπόλεμη βία του Φιλίππου του Β΄ δεν είχε λογικά ερείσματα και βιώσιμη προοπτική, κάτι που, εκ των υστέρων, πανηγυρικά επικυρώθηκε.

Το θέμα είναι να γνωρίζει κάποιος, αξιολογώντας γεγονότα και καταστάσεις, παίρνοντας και το ανάλογο ρίσκο, πότε θα προτάξει τη βία και πότε θα την αποσοβήσει, με σαφήνεια και διορατικότητα, υπέρ του συλλογι-

κού συμφέροντος, ενίοτε και υπέρ της ατομικής επιβιώσής του, εφόσον η ειρηνική επίλυση των ζητημάτων εκ των πραγμάτων δεν είναι εφικτή.

Στην αντίπερα όχθη κυριαρχεί ο δεινότερος των ρητόρων της αρχαιότητας, που ελαυνόμενος από ένα αίσθημα αξιοθαύμαστου πατριωτισμού, προκειμένου να αφυπνίσει τους Αθηναίους από την παθολογική τους αδράνεια και ανησυχώντας σφόδρα για το μέλλον της αθηναϊκής Δημοκρατίας, κατακεραυνώνει με τους πύρινους Ολυνθιακούς του λόγους την ιμπεριαλιστική πολιτική του Φιλίππου και υποδεικνύει τα δέοντα στους συμπολίτες του.

Αυτή, λοιπόν, η άψογη αθηναϊκή Δημοκρατία που ο Δημοσθένης υπερασπιζόταν με τόσο πάθος και σθένος, υπέκυψε στις ορδές της βίας, με τη συντριβή του αθηναϊκού στόλου, το (405) π.Χ., στους Αιγός ποταμούς και την οριστική λήξη του Πελοποννησιακού πολέμου, υπέρ των Λακεδαιμονίων.

Η δημοκρατία λοιπόν με τη χαρακτηριστική της αστάθεια και με τους πολλούς εχθρούς της, εσωτερικούς και εξωτερικούς, διακηρύσσει, εν παντί χρόνω και τόπω, ότι ως κρηπίδα της έχει τη Δικαιοσύνη για τη διασφάλιση της αξιοκρατίας σε όλα τα πεδία της ανθρώπινης δράσης και έκφρασης.

Ωστόσο το φάσμα της βίας ορθώνεται αμείλικτα στους στόχους της Δημοκρατίας και ματαιώνει κατά το πλείστον τα ευγενή οράματά της. Κατά τους περσικούς πολέμους, για παράδειγμα, φαίνεται, τουλάχιστον, η ηθική υπεροχή των Ελλήνων να επικρατεί έναντι της ωμής περσικής βίας.

Η άποψη αυτή δε στερείται λογικής βάσης, διότι οι δυνάμεις της ελευθερίας και του φωτός αναμετρήθηκαν με τις δυνάμεις της ανελευθερίας και του σκότους και με τη συνδρομή, δαιμόνιων ανδρών, για τις στρατηγικές ικανότητες, όπως ήταν ο Μιλτιάδης και ο Θεμιστοκλής, οι Έλληνες υπέρσχυσαν της περσικής βίας παρά τη διαπίστωση αυτή η περσική βία δεν κατατροπώθηκε οριστικά από τις δυνάμεις της Δημοκρατίας. Διότι οι Πέρσες εξακολούθησαν δολίως και με τις όποιες δωροδοκίες να αποδυναμώνουν τους Έλληνες, να διαλύουν τις συμμαχίες τους και να κατακερματίζουν την εθνική τους ενότητα με αποκορύφωμα την επονείδιστη Ανταλκίδειο ειρήνη (387 π.Χ.), από το όνομα του Σπαρτιάτη Ναυάρχου Ανταλκίδα, όπου όλες οι πόλεις της Μικράς Ασίας, περιήλθαν στον Περσικό έλεγχο και την απερίγραπτη δεσποτεία.

Κατά συνέπεια οι δυνάμεις της βίας, επεσώρευσαν μείζονα δεινά στις Μικρασιατικές ελληνικές πόλεις. Η σατραπική βία ίσχυσε σ' όλο της το «μεγαλείο», και απέβη ο κύριος ρυθμιστής των πολιτικών εξελίξεων στις εστί-

ες του πανάρχαιου ελληνικού πολιτισμού. Αλλά και στη σημερινή εποχή το θεοκρατικό καθεστώς της βίας ελέγχει και δυναστεύει επί δεκαετίες την πολιτική και κοινωνική ζωή των Περσών.

Αξίζει να υπομνησθεί ότι ο περσικός κίνδυνος τιθασεύτηκε, για πολλούς αιώνες, μόνο με τη νικηφόρα προέλαση του Μεγάλου Αλεξάνδρου στα βάθη της Μικράς Ασίας και της Άπω Ανατολής. Μια προέλαση που εξελίχτηκε με ταχύτητα αστραπής, και παρά το όποιο πολιτισμικό της στίγμα, άφησε άναυδη όλη την ανθρωπότητα.

Και είναι όντως μύθος η Δημοκρατία, διότι ακόμη και στην εποχή του Περικλέους που η Δημοκρατία ήταν στο απόγειό της και αποτελούσε καύχημα και σέμνωμα, ως το τελειότερο πολίτευμα ανά τους αιώνες, ο Θουκυδίδης μαρτυρεί απερίφραστα: «ἐγίγνετό τε λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρός ἀρχή» ὅπερ σημαίνει: «και φαινομενικά υπήρχε δημοκρατία, στην πράξη όμως την εξουσία την ασκούσε ο πρώτος άνδρας» (ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΙ: 2.59.1 – 2.65.13. (10)). Διότι στην πραγματικότητα η δυναμική παρουσία αυτού του ηγέτη επισκίαζε ή και νοσηματοδοτούσε κάθε θεσμική λειτουργία. Με τη βία όμως, συχνά, να σαρώνει κάθε μορφή αντίδρασης. Και είναι αυτό αληθές, διότι αν και η δημοκρατία ήταν άμεση και ο πολίτης μέσω της Εκκλησίας του Δήμου μπορούσε να εκφραστεί ελεύθερα, για το παρόν και το μέλλον του, ιδιαίτερα σε θέματα μείζονος πολιτικής και κοινωνικής σημασίας, ωστόσο η ταξική διαστρωμάτωση του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου κατακερμάτιζε τον ιστό της Δημοκρατίας και ο πλούτος, όπως και κάθε προσοδοφόρα οικονομική δραστηριότητα, αποτελούσε προνόμιο των ολίγων, παρά τα ευεργετικά μέτρα που είχε θεσπίσει ο Περικλής για την ανακούφιση και την πνευματική ανάπτυξη των αδύναμων κοινωνικών στρωμάτων.

Με δεδομένα ότι η δομή της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, χαρακτηριζόταν από το στίγμα της δουλείας και την ταξική διαβάθμιση των πολιτών, με βάση την καταγωγή και την κοινωνική τους προέλευση, αλλά και με το οικονομικό σφρίγος που διέθεταν, και παρά τις όποιες μεταρρυθμίσεις είχαν κατά καιρούς λάβει χώραν για την εξομάλυνση των διαφορών αυτών, ήταν επόμενο η δημοκρατία αυτή να λειτουργεί με «ανακοπές» και «εμφράγματα». Θα ήταν ασφαλώς μάταιο να αναζητήσει κάποιος τη Δημοκρατία στη ρωμαϊκή ή και βυζαντινή αυτοκρατορία, παρά την όποια αίγλη των θεσμών τους και το ανιστόρητο επεκτατικό τους μεγαλείο, διότι όλοι οι θεσμοί λει-

τουργούσαν υπό την άγρυπνη παρακολούθηση του αυτοκράτορα και των όποιων επιτελικών οργάνων και ακολούθων της προσωπικής του επιλογής.

Επομένως παρά τις όποιες διακηρυγμένες θέσεις, ίσως και παγιωμένες, της Δημοκρατίας υπέρ της συνολικής ευδαιμονίας είναι αδύνατον εν τοις πράγμασι να ισχύσει, διότι έχει πολλούς και πολεμοχαρείς εχθρούς με πρώτο και κύριο τον εαυτό της. Διότι δε φείδεται παραχώρησης προνομίων, ακόμη και στους υπέρμαχους της βίας. Ωστόσο η βία πάντα παραμονεύει για να πλήξει τη Δημοκρατία και αξιοποιεί τρόπους και μέσα για να στρατεύει οπαδούς, διότι ο ίδιος ο άνθρωπος έχει έμφυτη ροπήν προς αυτήν και διότι συχνά του την υπαγορεύει η ίδια η επιβίωσή του.

Πέραν αυτού οι χρήστες της βίας δρύνε αδίστακτα, καθόσον οι ίδιοι κατατρύχονται, όχι σπάνια, από τη νοσηρή και διεστραμμένη φύση τους, αλλά και επειδή ταυτόχρονα εκμεταλλεύονται στο έπακρο την ψυχολογία του όχλου, που δεν υπόκειται σε καμιά αναστολή. Το παιχνίδι λοιπόν της οργανωμένης βίας, που δε διστάζει να επικαλείται ακόμη και τα ιδανικά της Δημοκρατίας, φαίνεται να έχει συντριπτική υπεροχή στις πανανθρώπινες εξελίξεις.

Ασφαλώς, από τη συνεχή αναμέτρηση βίας και Δημοκρατίας, ο άνθρωπος βιώνει ανάλογες μορφές φρίκης και αποτροπιασμού, χωρίς όμως να συνετίζεται επαρκώς, ώστε να μπορεί να ελέγχει ή και να προλαμβάνει τη μαζική βία.

Η πρόληψη όμως της βίας, ιδιαίτερα της μαζικής και οργανωμένης, είναι κάτι το υπεράνθρωπο, καθώς τις πιο πολλές φορές είναι το αποτέλεσμα αυταρχικών και τυραννικών καθεστώτων.

Αλλά και η αποφυγή εγκαθίδρυσης ενός μοναρχικού ή και αυταρχικού καθεστώτος προσκρούει στις ανθρώπινες αδυναμίες και γενικότερα στα ανικανοποίητα ανθρώπινα πάθη από τα οποία φέρεται και άγεται η ανθρώπινη φύση. Η άποψη αυτή, όσο κι αν φαίνεται μοιρολατρική, δεσπόζει στα ανθρώπινα πράγματα. Διότι ο άνθρωπος, και ως θύτης και ως θύμα, υπόκειται στα πάθη του και αδυνατεί να ελέγξει τον εαυτό του και τις πράξεις του, πιο πολύ δεν μπορεί να υποτάξει την «αναρχη» ιδιοτέλειά του. Πολύ περισσότερο ο άνθρωπος δεν μπορεί να αποφύγει τα τρωτά της «νομιμοποιημένης» βίας, διότι στην περίπτωση αυτή αντιμετωπίζει και τις συνέπειες των παρανομιών του. Συνεπώς ο ελεύθερος βίος, υπό την πλήρη χειραφέτησή του, ταυτίζεται με την ουτοπία.